

UvA-DARE (Digital Academic Repository)

Eigen gebrek in het transportverzekeringsrecht

Brouwer, H.M.B.

Publication date

2017

Document Version

Other version

License

Other

[Link to publication](#)

Citation for published version (APA):

Brouwer, H. M. B. (2017). *Eigen gebrek in het transportverzekeringsrecht*. [Thesis, fully internal, Universiteit van Amsterdam]. Paris.

General rights

It is not permitted to download or to forward/distribute the text or part of it without the consent of the author(s) and/or copyright holder(s), other than for strictly personal, individual use, unless the work is under an open content license (like Creative Commons).

Disclaimer/Complaints regulations

If you believe that digital publication of certain material infringes any of your rights or (privacy) interests, please let the Library know, stating your reasons. In case of a legitimate complaint, the Library will make the material inaccessible and/or remove it from the website. Please Ask the Library: <https://uba.uva.nl/en/contact>, or a letter to: Library of the University of Amsterdam, Secretariat, Singel 425, 1012 WP Amsterdam, The Netherlands. You will be contacted as soon as possible.

Samenvatting

Dit proefschrift gaat over eigen gebrek in het transportverzekeringsrecht. Dit onderwerp komt aan de orde door het uiteenzetten van de resultaten van uitvoerig jurisprudentie- en literatuuronderzoek. Het wordt voorts beschouwd vanuit zowel Nederlands als buitenlands perspectief.

In hoofdstuk 1 zet ik de onderzoeksvragen uiteen. Verder valt daar een verantwoording te lezen voor de wijze van behandeling van de onderzoeksvragen in de betreffende hoofdstukken en voor de volgorde van de behandeling.

In hoofdstuk 2 staat een algemeen verzekeringsrechtelijk beginsel centraal: causaliteit. Bij de behandeling van causaliteit komen enkele causaliteitsleren uitgebreid aan de orde. Dit zijn met name de *condicio-sine-qua-non*-leer; de leer van de adequate veroorzaking; de *causa-proxima*-leer en de leer van de *dominant cause* omdat deze een relatief grote rol spelen in het verzekeringsrecht. Zij worden daarbij in historisch perspectief geplaatst. Daarnaast ontrafel ik zo veel mogelijk hun betekenis en interpretatie. Vervolgens is aan de orde hoe men omgaat met causaliteit onder toepassing van verschillende regelingen. De nadruk ligt voorts op de *dominant-cause*-leer omdat men deze, uit Engeland afkomstige, leer inmiddels in Nederland steeds vaker hanteert bij de vaststelling van het causaal verband in het verzekeringsrecht. Juist om te kunnen bepalen of deze trend is toe te juichen, is het van belang dat eerst de verschillende causaliteitsleren uiteen zijn gezet en hoe deze al dan niet in de verzekeringsrechtelijke regelingen worden toegepast. Daarenboven is de praktische uitwerking van de *dominant-cause*-leer in het verzekeringsrecht specifiek aan de orde. Daarbij is het interessant om het zeeverzekeringsrecht in het bijzonder uit te lichten, enerzijds vanwege de oorsprong van de leer en anderzijds omdat het voor een groot deel beheerst wordt door de Marine Insurance Act 1906, waarin veel latere verzekeringsrechtelijke regelingen hun oorsprong vinden. Het is in dat kader relevant om te achterhalen op welke punten het verzekeringsrecht en het zeerecht eventueel verschillen inzake de mogelijkheid van het toerekenen van schade aan meerdere oorzaken.

In hoofdstuk 3 staat een ander algemeen verzekeringsrechtelijk beginsel centraal: het onzekerheidsvereiste. Dat verdient uitvoerige behandeling in dit proefschrift omdat het van invloed kan zijn op de verzekerbaarheid van eigen gebrek. Daarnaast is het een belangrijk algemeen verzekeringsrechtelijk beginsel dat enige verdieping verdient bij de behandeling van de eigen-gebrek-kwestie. Een aantal vragen speelt immers een rol bij de toepassing van dit vereiste, zoals hoe het moet worden uitgelegd (subjectief of objectief) en wanneer aan het vereiste voldaan moet zijn (alleen ten tijde van het sluiten van de verzekeringsovereenkomst of ook gedurende de looptijd).

In hoofdstuk 4 is eigen gebrek in het vervoerrecht aan de orde. Het onderzoek richt zich daar vooral op de internationale, vervoerrechtelijke verdragen, zoals de Hague (Visby) Rules, de CMR, het Verdrag van Montreal en de CIM. De interpretatie en toepassing van de eigen-gebrek-bepaling(en) in deze regelingen komen aan bod, waarbij zowel de regelingen zelf nader worden verklaard alsook de jurisprudentie en literatuur op dat punt. Zo ontstaat er inzicht in de gehanteerde definitie(s) van eigen gebrek en de toepassing van de bepaling in de verschillende vervoersmodaliteiten. Daarnaast zorgt het voor meer duidelijkheid over de verplichtingen en de disculpatiemogelijkheden van de vervoerder. Diens verantwoordelijkheden en aansprakelijkheid (die daarmee vanzelfsprekend samenhangt) zijn uiteraard eveneens essentieel in dit hoofdstuk.

In hoofdstuk 5 besteed ik uitgebreid aandacht aan eigen gebrek in het transportverzekeringsrecht. De wettelijke bepaling van artikel 7:951 BW vervult een grote rol in dit hoofdstuk. Verder vindt ook hier een analyse van het begrip en zijn interpretatie plaats door middel van rechtsvergelijkend onderzoek. Een aantal definities van het begrip 'eigen gebrek' in het transportverzekeringsrecht wordt tegen het licht gehouden en de toepassing in verschillende rechtsstelsels wordt beschouwd vanuit rechtsvergelijkend perspectief. Vanzelfsprekend speelt ook het historisch oogpunt een bescheiden rol in dit hoofdstuk om de (oorsprong van de) heersende leer vast te kunnen stellen. Pas dan is er ruimte om te bezien of men aanhaakt bij die heersende leer of juist daarvan afwijkt. Dit geldt zowel bij het concipiëren en interpreteren van een nieuwe bepaling (zoals, bijvoorbeeld, artikel 7:951 BW tegen de achtergrond van een belangwekkende uitspraak van de Hoge Raad uit 1980) als bij het beoordelen van de kwestie onder bestaand recht maar tegelijkertijd naar aanleiding van nieuwe inzichten (door, onder andere, de uitspraak van het Supreme Court in de zaak *Cendor Mopu*). In het eerste geval speelt de uitspraak van de Hoge Raad enerzijds een rol bij de interpretatie van de nieuwe bepaling en anderzijds kan deze dienen als uitgangspunt voor het concept van een nieuwe bepaling. Het laatste geval geeft aan dat het relevant is de historie van de (interpretatie van de) bepaling te kennen om zo te kunnen constateren of zij verandert en als dat zo is, dit eventueel te kunnen verklaren.

Hoofdstuk 6, ten slotte, bevat een aantal aanbevelingen en conclusies. Deze vloeien voort uit de aan dit laatste hoofdstuk voorafgaande hoofdstukken. Aan het eind van ieder hoofdstuk maak ik steeds de balans op en dat doe ik zo nu en dan ook al in de loop van het hoofdstuk. Op basis van de eindconclusie draag ik nagenoeg steeds een voorstel aan voor een wetwijziging of een nieuwe bepaling. Dit geldt zowel voor de hoofdstukken betreffende de algemene beginselen als op het gebied van eigen gebrek. In hoofdstuk 6 maak ik de balans op naar aanleiding van die conclusies en proposities.

Summary: Inherent vice in transport insurance law

This doctoral dissertation considers inherent vice in transport insurance law. The subject is dealt with through the results of explicit research in both jurisprudence and literature. Furthermore, both Dutch and foreign perspectives are taken into account.

Chapter 1 contains a disquisition on the research questions. Moreover, a justification of the way in which the research questions are treated in the relevant chapters is offered and the consequence of their treatment is defended.

In Chapter 2, a general principle in insurance law is dealt with: causation. While examining causation a few theories are discussed more extensively. In particular, these theories are the *condicio sine qua non* theory; the theory of adequate causation; the proximate cause theory and the dominant cause theory, since they play an important role in insurance law. These theories are considered from an historical point of view. Besides, their meaning and interpretation is threshed out as far as possible. Subsequently, the way of dealing with causation using the different regulations is discussed. The dominant cause theory is emphasized because this theory, originating from England, is used more and more in the Netherlands to ascertain causality in Dutch insurance law. To know to what extent we can welcome this trend, it is important to first explain the different theories and how they are applied. The use of the dominant cause theory in insurance law is specifically set forth. English (marine) insurance is the basis for most insurance law; insurance law is governed mostly by the Marine Insurance Act 1906. It is relevant to find out in what way insurance law in general and marine law specifically differ in the possibility of imputing damage to (two or more) different causes.

Chapter 3 concerns another general principle in insurance law: the requirement of uncertainty. This deserves comprehensive treatment because it could influence the insurability of inherent vice. Besides, it is an important general principle of insurance law that deserves to be treated in researching questions of inherent vice. A few questions arise applying the requirement of uncertainty, such as how it should be interpreted (in a subjective or an objective manner) and at what point uncertainty is actually required (only at the moment of signing the agreement or also as long as the agreement is effectual).

Chapter 4 discusses inherent vice in transport law. The focus at this point is on the international transport treaties such as the Hague (Visby) Rules, the CMR, the Montreal Convention and the CIM. The interpretation and use of the rules concerning inherent vice in these regulations are dealt with. The regulations themselves as well as the literature and jurisprudence about those rules is explained. Insight into the definitions of inherent vice used and the application of the clause in dif-

ferent modes of transport can be gained in this way. Besides, it clarifies the liabilities and the opportunities for exculpation of the carrier. His responsibility and liability (which follows almost immediately from his responsibility) are of great importance of course.

Chapter 5 explains many aspects of inherent vice in transport insurance law. The Dutch legal provision from Article 7:951 BW plays an important role in this chapter. Besides that, its concept and interpretation have been analysed through comparative research. A few definitions from inherent vice in transport insurance law are investigated, their application in different legal systems has been examined from comparative perspective. The leading theory is considered from an historical point of view in an attempt to determine its origin. Only then can it be established whether the leading theory is being used or being departed from in general. This can be applied to both drafting and interpreting a new provision (such as Article 7:951 BW against the background of an important judgment from the Supreme Court of the Netherlands dated 1980) and to judging the question under current law and in the meantime in response to opinions (e.g. given by the Supreme Court in its judgment in the *Cendor Mopu* case). In the first situation the judgment from the Supreme Court of the Netherlands influences the interpretation of the new provision and on the other hand it can be seen as a basis for drafting a new provision. The second situation points out the relevance of the historical background from (the interpretation of) the provision and the ability to ascertain changes and possibly explain them.

Chapter 6, ultimately, contains a few recommendations and conclusions resulting from the preceding chapters. At the end of each chapter I draw various conclusions and now and then conclusions are formulated in the course of a chapter as well. After my final conclusion I almost always suggest a new provision of the law. These can be found not only in the chapters considering inherent vice but also in the sections regarding general principles. In Chapter 6 I conclude by restating these recommendations and propositions.

Overzicht geraadpleegde literatuur

Amtliches Bulletin – Die Wortprotokolle von Nationalrat und Ständerat – 11057 Wintersession 2012 (13 december 2012).

C. Armbrüster e.a., *Prölss/Martin Versicherungsvertragsgesetz*, München: C.H. Beck Verlag 2010.

C. Armbrüster e.a., *Prölss/Martin Versicherungsvertragsgesetz*, München: C.H. Beck Verlag 2015.

L. v. Bar, *Causalzusammenhänge im Rechte, besonders im Strafrechte*, Leipzig: Verlag von Bernhard Tauchnitz 1871.

J. Basedow e.a., *Principles of European Insurance Contract Law (PEICL)*, München: Sellier 2009.

R.M. Beckmann & A. Matusche-Beckmann, *Versicherungsrechts-Handbuch*, München: C.H. Beck Verlag 2009.

R.M. Beckmann & A. Matusche-Beckmann, *Versicherungsrechts-Handbuch*, München: C.H. Beck Verlag 2015.

K. Bernauw, 'De herziening van de wetgeving op de vervoerverzekeringsovereenkomst', in: K. Bernauw e.a. (red.), *Free on board. Liber amicorum Marc A. Huybrechts*, Antwerpen: Intersentia 2011.

J. Birds, B. Lynch & S. Milnes, *MacGillivray on Insurance Law*, London: Sweet & Maxwell 2012.

J. Birds, B. Lynch & S. Milnes, *MacGillivray on Insurance Law. Second Supplement to the Twelfth Edition*, London: Sweet & Maxwell 2014.

A. Blom, *Causaliteit in het verzekeringsrecht* (diss. Rotterdam), Deventer: Kluwer 2006.

H. Boonk, 'De Rotterdam Rules en de betekenis daarvan voor het huidige recht', *NTHR* 2010, afl. 3, p. 81-95.

H.M.B. Brouwer, M.L. Hendrikse & N.J. Margetson, 'Uniforme uitleg van internationale handelsrechtelijke regelingen', *NTHR* 2005, afl. 2, p. 45-55.

H.M.B. Brouwer, 'Enige overwegingen over causaliteit in het verzekeringsrecht en het zeerecht', *NTHR* 2006, afl. 4, p. 138-142.

H.M.B. Brouwer, 'Eigen gebrek en causaliteit in het verzekeringsrecht', in: M.L. Hendrikse, Ph.H.J.G. van Huizen & J.G.J. Rinkes (red.), *Verzekeringsrecht praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2011 (derde druk).

H.M.B. Brouwer, 'Inherent vice als dekkingsuitsluitingsgrond aanzienlijk begrensd, UK Supreme Court 1 februari 2011, Cendor MOPU', *TVR* 2012, afl. 3, p. 69-73.

H.M.B. Brouwer, '(On)zekerheid over het onzekerheidsvereiste in het verzekeringsrecht: art. 7:925 BW nader bekeken', *RMThemis* 2013, afl. 4, p. 155-176.

H.M.B. Brouwer, 'Naar een *dominant-cause*-leer in het Nederlandse verzekeringsrecht?', *NTHR* 2014, afl. 1, p. 1-13.

H.M.B. Brouwer, 'Eigen gebrek en causaliteit in het vervoerrecht', *TVR* 2015, afl. 3, p. 71-91.

H.M.B. Brouwer, 'Eigen gebrek en causaliteit in het verzekeringsrecht', in: M.L. Hendrikse, Ph.H.J.G. van Huizen & J.G.J. Rinkes (red.), *Verzekeringsrecht* (Serie Recht en Praktijk, deel VR2), Deventer: Wolters Kluwer 2015 (vierde druk).

H.M.B. Brouwer, 'Eigen gebrek in het transportverzekeringsrecht', *NTHR* 2016, afl. 3, p. 121-141.

M.A. Clarke & D. Yates, *Contracts of carriage by land and air*, London: Informa 2008.

M.A. Clarke, *The law of Insurance Contracts*, London: Informa 2009 (zesde druk).

M.A. Clarke, *International carriage of goods by road: CMR*, Oxford: Informa Law 2014 (zesde druk).

P. Clausing, *Inleiding verzekeringsrecht*, Alphen aan den Rijn: Samsom 1998.

P. Clausing, 'Onzeker voorval en onzekerheid', in: Y.L.L.A.M. Delfos-Roy e.a. (red.), *Zekerheidshalve. Opstellen aangeboden aan prof. mr. M.M. Mendel* (Meijers-reeks, deel 51), Deventer: Kluwer 2003.

Ph. Colle, *Algemene Beginselen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen/Cambridge: Intersentia 2011.

L. Cornelis, *Beginselen van het Belgische buitencontractuele aansprakelijkheidsrecht*, Deel I, Antwerpen/Apeldoorn: Maklu uitgevers 1989.

L. Cornelis, *Algemene theorie van de verbintenis*, Antwerpen/Groningen: Intersentia 2000.

H. Cousy, 'About sanctions and the hybrid nature of modern insurance contract law', *Erasmus Law Review* (5) 2012, afl. 2, www.erasmuslawreview.nl.

- R. De Smet, *Droit maritime et droit fluvial Belges*, Bruxelles: Larcier 1971.
- C. Dieryck, *Zeeverzekering en averijvordering*, Brussel: De Boeck & Larcier 2005.
- T.J. Dorhout Mees, *De CAR-verzekering* (diss. Rotterdam), Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 1996.
- T.J. Dorhout Mees, *Verzekering en Dorhout Mees* (Preadvies Vereniging voor Verzekeringswetenschap 1998), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1999.
- P.J.M. Drion, 'Wettelijke uitsluitingen', in: P.J.M. Drion e.a. (red.), *Het nieuwe verzekeringsrecht. Titel 7.17 BW belicht*, Deventer: Kluwer 2005.
- J.C. van Eijk-Graveland, *Verzekerbearheid van opzet in het schadeverzekeringsrecht* (diss. Leiden), Deventer: W.E.J. Tjeenk Willink 1998.
- M. Fontaine, *Droit des assurances*, Brussel: Larcier 1975.
- M. Fontaine, *Verzekeringsrecht*, Brussel: Larcier 1999.
- M. Fontaine, *Droit des Assurances*, Brussel: Larcier 2010.
- M. Fontaine, *Droit des Assurances*, Brussel: Larcier 2017.
- A.Ch.H. Franken, 'Schadeverzekering en schadevergoeding', in: T. Hartlief & M.M. Mendel (red.), *Verzekering en maatschappij*, Deventer: Kluwer 2000.
- S. Fuhrer, *Schweizerisches Privatversicherungsrecht*, Zürich/Basel/Geneve: Schulthess 2011.
- I. Gercke & S. Gerhard, '§ 11 Transportversicherung', in: M. Terbille & K. Höra, *Münchener Anwalts Handbuch Versicherungsrecht*, München: Verlag C.H. Beck 2013.
- J. Gilman & R. Merkin, *Arnould: Law of Marine Insurance and Average*, Londen: Sweet & Maxwell 2013 (achttiende druk).
- H. Groutel, F. Leduc, Ph. Pierre & M. Asselain, *Traité du contrat d'assurance terrestre*, Parijs: LexisNexis SA 2008.
- K.F. Haak, *De aansprakelijkheid van de vervoerder ingevolge de CMR* (diss. Utrecht), Den Haag: Stichting Vervoeradres 1984.
- H.L.A. Hart & T. Honoré, *Causation in the law*, Oxford: Oxford University Press 1985 (tweede druk).
- M.L. Hendrikse & N.J. Margetson, 'Kritische bespreking van de positie van de (consument-)verzekerde in het nieuwe verzekeringsrecht', *Praktijkids* 2003, p. 739-754.

- M.L. Hendrikse, H.P.A.J. Martius & J.G.J. Rinkes, *Parlementaire geschiedenis van het Nieuw Burgerlijk Wetboek, Boek 7, Titel 17 BW. Verzekering*, Deventer: Kluwer 2007.
- M.L. Hendrikse & N.J. Margetson, 'Uniform International Commercial Law: The Phenomena of Unification, Uniform Construction and Uniform Application', *EJCL* 2009, afl. 2, p. 72-90.
- M.L. Hendrikse, 'Eigen schuld, proportionaliteitsbeginsel en causaliteitstoerekening: een proportionele benadering bij eigen schuld in het (schade-)verzekeringsrecht' (oratie Heerlen), *RMThemis* 2011, afl. 2, p. 48-71.
- M.L. Hendrikse, 'Een rechtsvergelijkende analyse aangaande de verzekeraarbaarheid van opzet in het schadeverzekeringsrecht', in: C. Van Schoubroeck e.a. (red.), *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Antwerpen/Cambridge: Intersentia 2011.
- M.L. Hendrikse, 'De en-bloc-clausule: een vreemde eend in de verzekeringsrechtelijke bijt', *NTHR* 2012, afl. 1, p. 1-15.
- M.L. Hendrikse, 'Verzekering en de (internationale) handel: de transportverzekering en de kredietverzekering', in: S.E. van Hall e.a. (red.), *Capita Internationaal Handelsrecht*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2013.
- Ph.H.J.G. van Huizen, *Het transportverzekeringsbedrijf* (diss. Rotterdam), Apeldoorn/Antwerpen: Maklu uitgevers 1988.
- Ph.H.J.G. van Huizen, 'De verzekeraarbaarheid van (transport)risico's onder Boek 7 Titel 17', *NTHR* 2004, afl. 3, p. 69-73.
- Ph.H.J.G. van Huizen, J.B. Wezeman & J.C. van Eijk-Graveland, *Grondslagen van het verzekeringsrecht*, Den Haag: Sdu Uitgevers 2010.
- Ph.H.J.G. van Huizen, 'De transportverzekering als venster op (de verzekeraarbaarheid van) het eigen gebrek', in: K. Bernauw e.a. (red.), *Free on board. Liber amicorum Marc A. Huybrechts*, Antwerpen: Intersentia 2011.
- Ph.H.J.G. van Huizen, 'Eigen gebrek en schadegevoeligheid: een subtiel maar nuttig onderscheid binnen het (transport)verzekeringsrecht', *NTHR* 2013, afl. 5, p. 258-265.
- Ph.H.J.G. van Huizen, 'De Transportverzekering', in: M.L. Hendrikse, Ph.H.J.G. van Huizen & J.G.J. Rinkes (red.), *Verzekeringsrecht* (Serie Recht en Praktijk, deel VR2), Deventer: Wolters Kluwer 2015 (vierde druk).
- M.A. Huybrechts, 'Is er noodzaak aan een internationale overeenkomst inzake maritieme verzekeringen?', in: C. Van Schoubroeck e.a. (red.), *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Antwerpen/Cambridge: Intersentia 2011.
- C.H.M. Jansen, *Onrechtmatige daad: algemene bepalingen*, Deventer: Kluwer 1986.

- G. Kamphuisen, 'Hollandse onzekerheid', in: C. Van Schoubroeck e.a. (red.), *Over grenzen. Liber amicorum Herman Cousy*, Antwerpen: Intersentia 2011.
- I. Koller, *Transportrecht, Kommentar zu Spedition, Gütertransport und Lagergeschäft*, München: C.H. Beck Verlag 2013.
- I. Koning, *Aansprakelijkheid in het luchtvervoer. Goederenvervoer onder de verdragen van Warschau en Montreal* (diss. Rotterdam), Zutphen: Uitgeverij Paris 2007.
- T. Koopmans, 'Het nut van de rechtsvergelijking', *NJB* 2013, afl. 2, p. 86.
- H.K. Köster, *Causaliteit en voorzienbaarheid* (oratie Amsterdam UvA 1962), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1963.
- J. von Kries, 'Über den Begriff der objektiven Möglichkeit', *Vierteljahrsschrift für wissenschaftliche Philosophie* Bnd. XII (1888).
- M.W. Kuhn, R.L. Müller-Studer & M.K. Eckert, *Privatversicherungsrecht*, Zürich/Basel/Geneve: Schulthess Juristische Medien AG 2010.
- J. Kullmann, 'Le contrat d'assurance', in: J. Kullmann (red.), *Lamy Assurances*, Parijs: Wolters Kluwer France 2012.
- Y. Lambert-Faivre & L. Leveneur, *Droit des assurances*, Parijs: Dalloz 2011.
- Th. Langheid, 'Die Reform des Versicherungsvertragsgesetzes', *Neue Juristische Wochenschrift* 2007, afl. 51, p. 3665-3672.
- P.M. Leerink, 'Premie betalen en risico dekken', *NTHR* 2009, afl. 4, p. 176-187.
- P.M. Leerink, *Premiebetaling in het verzekeringsrecht* (diss. Heerlen), Zutphen: Uitgeverij Paris 2011.
- N. Legh-Jones, J. Birds & D. Owen, *MacGillivray on Insurance Law*, Londen: Sweet & Maxwell 2008 (elfde druk).
- J. Loyens, *Handboek transportrecht*, Antwerpen: Intersentia 2011.
- N.J. Margetson, 'Liability of the carrier under the Hague (Visby) Rules for cargo damage caused by unseaworthiness of its containers', *JIML* vol. 14, issue 2, march/april 2008, p. 153-161.
- N.J. Margetson, *The system of liability of articles III and IV of the Hague (Visby) Rules* (diss. Amsterdam UvA), Zutphen: Paris Legal Publishers 2008.
- N.J. Margetson, 'Enige opmerkingen over de bewijslastverdeling naar Engels en Nederlands recht onder de Rotterdam Rules vergeleken met de H(V)R', *NTHR* 2010, afl. 5, p. 204-217.

- N.J. Margetson, 'Cendor Mopu – Inherent vice or peril of the sea?', *EJCCL* 2011, afl. 2, p. 58-62.
- S.W. Margetson, 'De toepasselijkheid van de CMR ingevolge art. 1', in: M.L. Hendrikse & Ph.H.J.G. van Huizen (red.), *CMR: Internationaal vervoer van goederen over de weg* (NTHR-reeks, deel 3), Zutphen: Uitgeverij Paris 2005.
- R.S. Meijer, 'Het onzeker voorval; een onzekere voorwaarde', in: *Verzekering en kans* (Preadvies 1997), Deventer: Kluwer 1998.
- M.M. Mendel, 'Drie kwesties in verband met het onzeker voorval bij schadeverzekering', in: P.J.M. Drion e.a. (red.), *Tussen persoon en recht*, Deventer: Kluwer 2004.
- M.M. Mendel, 'Opzettelijke schadeveroorzaking en onzeker voorval', in: N. van Tiggele-van der Velde, J.G.C. Kamphuisen & B.K.M. Lauwerier (red.), *De Wansinkbundel. Van draden en daden*, Deventer: Kluwer 2006.
- R. Merkin, *Colinvaux's Law of Insurance*, London: Thomson Reuters/Sweet & Maxwell 2010 (negende druk).
- R. Merkin, L. Hodgson & J.P. Summer, *Colinvaux's law of Insurance. Second Supplement to the Ninth Edition*, London: Sweet & Maxwell 2013.
- F.H.J. Mijnsen, 'Nieuw verzekeringsrecht een overzicht', *WPNR* 2006, afl. 6658.
- F.H.J. Mijnsen, *Verzekering* (Monografieën BW, deel B88), Deventer: Kluwer 2012.
- F.H.E. van der Moolen, 'Het nieuwe verzekeringsrecht: een nader verslag', *NTHR* 2005, afl. 2, p. 95-98.
- J.H. Nieuwenhuis, *Brief aan een jonge academisch gevormde vrouw*, Zutphen: Uitgeverij Paris 2009.
- M. Oderkerk, 'The Need for a Methodological Framework for Comparative Legal Research. Sense and Nonsense of "Methodological Pluralism" in Comparative Law', *RabelsZ* (79) 2015, p. 602-608.
- D. O'May & J. Hill, *Marine Insurance Law and Policy*, London: Sweet and Maxwell 1993.
- W.J. Oostwouder & N. Vloemans, 'Inleiding', in: M.L. Hendrikse, Ph.H.J.G. van Huizen & J.G.J. Rinkes (red.), *Verzekeringsrecht Praktisch belicht*, Deventer: Kluwer 2011 (derde druk).
- J.S. Overes, 'Onzekerheid bij schadeverzekering: de schone lei van titel 7.17 BW', *AV&S* 2017/28, p. 1-16.

M.A.R.C. Padberg, 'Eigen gebrek, van buiten komend onheil, onzeker voorval en verzekeraar belang in het licht van de goederenverzekering', *NTHR* 2009, afl. 5, p. 217-220.

F. Ponet, *De overeenkomst van internationaal zeevervoer onder cognossement*, Antwerpen: Kluwer 1991.

F. Reuschle, *Montrealer Übereinkommen, Kommentar*, Berlin: De Gruyter Recht 2005.

J.G.J. Rinkes, 'Transparantie in het verzekeringsrecht: een verkenning', in: N. Vloemans e.a., *Verzekering en Consument* (Preadvies 2005), Amsterdam: deLex 2007.

F.D. Rose, *Marine Insurance: Law and Practice*, London: Informa 2012.

S. Royer, *Hoofdzaken der vervoerdersaansprakelijkheid in het zeerecht* (diss. Leiden), Zwolle: W.E.J. Tjeenk Willink 1959.

M. Rümelin, *Die Verwendung der Causalbegriffe in Straf- und Civilrecht*, Tübingen: Verlag von I.C.B. Mohr (Paul Ziebeck) 1900.

J. van Schellen, *Juridische Causaliteit* (diss. Amsterdam UvA), Deventer: Kluwer 1972.

H.J. Scheltema & F.H.J. Mijnsen, *Algemeen deel van het schadeverzekeringsrecht*, Alphen aan den Rijn: Samsom 1998.

A.F. Schnitzer, *Vergleichende Rechtslehre*, Basel: Verlag für Recht und Gesellschaft 1945.

P. Scholten, 'De causaliteitsvraag in het leerstuk der schadevergoeding buiten contract', 1902, in: *Verzamelde geschriften van Prof. Mr. Paul Scholten, IV*, Zwolle: N.V. Uitgeversmaatschappij W.E.J. Tjeenk Willink 1954.

L. Schuermans, *Grondslagen van het Belgisch verzekeringsrecht*, Antwerpen/Oxford: Intersentia 2008.

L. Schuermans & C. Van Schoubroeck, *Grondslagen van het Belgische Verzekeringsrecht*, Antwerpen: Intersentia 2015.

G.H.A. Schut, *Rechtelijke verantwoordelijkheid en wettelijke aansprakelijkheid* (diss. Amsterdam VU), Zwolle: N.V. Uitgeversmaatschappij W.E.J. Tjeenk Willink 1963.

D. Simons, 'Ons burgerrechtelijk delictsrecht', *Themis* 1902, deel 63.

L. Singh, *The Law of Carriage of Goods by Sea*, West Sussex: Bloomsbury Professional Ltd 2011.

W. Tetley, 'The burden and order of proof in marine cargo claims', 2004, www.mcgill.ca/maritimelaw/maritime-admiralty (nu te vinden op: www.arbitrage-maritime.org/fr/Gazette/G37complement/burden.pdf).

W. Tetley, *Marine Cargo Claims*, Quebec: Les Editions Yvon Blais Inc. 2008 (vierde druk).

H.M. Voetelink, *Samenwerkende oorzaken in de schadeverzekering* (diss. Amsterdam UvA), Amsterdam: Uitgeversmaatschappij Diligentia 1952.

J.C. Voorduyn, *Geschiedenis en beginselen der Nederlandsche wetboeken*, Wetboek van Koophandel, I.deel, I.stuk, Algemeene inleiding, Utrecht: 1837.

J.C. Voorduyn, *Geschiedenis en beginselen der Nederlandsche wetboeken*, Wetboek van Koophandel, Boek I, titel IX, Van Assurantie, Utrecht: 1841 (eerste druk).

M. Wandt, *Versicherungsrecht*, Köln: Carl Heymanns Verlag 2010.

J.H. Wansink, *Het nieuwe schadeverzekeringsrecht en oude olielampjes en dwaallichtjes* (oratie Leiden), Leiden: Universiteit Leiden 2006.

J.H. Wansink, N. van Tiggele-van der Velde & F.R. Salomons, *Mr. C. Assers Handleiding tot de beoefening van het Nederlands burgerlijk recht. 7. Bijzondere overeenkomsten. Deel IX. Verzekering*, Deventer: Kluwer 2012 (derde druk).

J.H. Wansink & N. van Tiggele-van der Velde, 'Er viel een koe uit de lucht', in: M.H. Claringbould e.a., *Verbindend recht*, Deventer: Kluwer 2012.

P.L. Wery & M.M. Mendel, *Hoofdzaken verzekeringsrecht*, Deventer: Kluwer 2010 (tiende druk).

P.L. Wery & M.M. Mendel, *Hoofdzaken verzekeringsrecht*, Deventer: Wolters Kluwer 2017 (elfde druk).

A. Wolfsbergen, 'Aansprakelijkheid voor beroepsfouten', *WPNR* 1940, afl. 3655.

C.J. van Zeben & J.W. du Pon, *Parlementaire geschiedenis van het nieuwe Burgerlijk wetboek. Invoering Boeken 3, 5 en 6. Boek 6 Algemeen gedeelte van het verbintenissenrecht*, Deventer: Kluwer 1990.

A. von Ziegler, *Haftungsgrundlage im internationalen Seefrachtrecht*, Zürich: Schulthess Juristische Medien AG 2002.

G.J. van der Ziel, 'Het UNCITRAL-ontwerp voor een nieuw zeevervoersverdrag', *TVR* 2004, afl. 2, p. 43-47.

www.encyclo.nl

www.jw.juridischwoordenboek.com

www.mcgill.ca/maritimelaw/mcc4th

www.mijnwoordenboek.nl

thelawdictionary.org

www.zeerecht.be/documenten/comar%20blauwboek%209.pdf, Het Negende Blauwboek over de herziening van het Belgisch scheepvaartrecht betreft de vervoerverzekering.

Kamerstukken II 1985/86, 19529, 3 (memorie van toelichting).

Overzicht geraadpleegde jurisprudentie

Hoge Raad

- HR 29 november 1918, *NJ* 1919, p. 131-133.
HR 22 februari 1924, *NJ* 1924, p. 488-491 (*Gummiwaren*).
HR 13 januari 1927, *NJ* 1927, p. 279.
HR 30 oktober 1933, *NJ* 1933, p. 1777.
HR 20 maart 1970, *NJ* 1970/251, m.nt. G.J. Scholten.
HR 4 januari 1980, *NJ* 1984/305 (*Monoliet-arrest/Corrosie-arrest*).
HR 23 april 1982, *NJ* 1982/520 (*Che Guavara*).
HR 8 juli 1993, *NJ* 1994/210 (*Hogenboom/Unigarant*).
HR 26 november 1993, *NJ* 1994/126 (*Cox-arrest*).
HR 7 juni 1996, *NJ* 1996/697.
HR 11 april 1997, *NJ* 1998/111, m.nt. M.M. Mendel.
HR 27 juni 1997, ECLI:NL:HR:1997:AG7251.
HR 1 februari 2008, ECLI:NL:HR:2008:BA5799 (*NDS Provider*).

Gerechtshoven

- Hof Arnhem 31 maart 1880, *W* 4533.
Hof Den Haag 18 november 1972, *S&S* 1973/54 (*Krynica*).
Hof Amsterdam 19 mei 1988, *S&S* 1988/113 (*Aegean Wave*).
Hof Den Haag 29 mei 2012, ECLI:NL:GHSGR:2012:BY3542 (*Anna Maersk*).
Hof Arnhem-Leeuwarden 30 juli 2013, ECLI:NL:GHARL:2013:5720.
Hof Den Haag 5 september 2017, ECLI:NL:GHDHA:2017:2476.

Rechtbanken

- Rechtbank Utrecht 7 februari 1923, *NJ* 1923, p. 1301.
Rechtbank Amsterdam 1 augustus 2007, ECLI:NL:RBAMS:2007:BB3935.
Rechtbank Rotterdam 18 februari 2009, ECLI:NL:RBROT:2009:BI6304 (*Anna Maersk*).
Rechtbank Rotterdam 9 januari 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:BY8881.
Rechtbank Den Haag 15 mei 2013, ECLI:NL:RBDHA:2013:CA2385.
Rechtbank Rotterdam 11 december 2013, ECLI:NL:RBROT:2013:10730.
Rechtbank Amsterdam 3 december 2014, ECLI:NL:RBAMS:2014:8532.
Rechtbank Amsterdam 1 april 2015, ECLI:NL:RBAMS:2015:1748.
Rechtbank Rotterdam 16 september 2015, ECLI:NL:RBROT:2015:6763.

Geschillencommissies

- Geschillencommissie Financiële Dienstverlening (Kifid) 25 april 2013, 2013-125.

Buitenlandse rechtspraak

België

- Scheidsrechterlijke uitspraak (Antwerpen) 20 juni 1986, *TBH* 1987, Transport 12.

B.S. VZW vs. NV Unigarant, Hof van beroep Antwerpen 22 oktober 2013, *TBH* 2014/10, december 2014, p. 1001-1005.

Canada

Canada (Attorney General) vs. Flying Tiger Line Inc., 14 oktober 1987, 61 O.R. (2d) 673 (*Flying Tiger Line*).
 Francosteel Corp. vs. Fednav Ltd., Federal Court of Canada, Trial Divison 7 september 1990, 1991 A.M.C. 1078.

Duitsland

OLG Saarbrücken, 13.3.2013 (5U 342/12), *VersR* 2014, 73.
 (317) BGH, Urteil vom 25.5.2015 (IV ZR 292/13, Karlsruhe), *VersR* 2015, Heft 24, p. 1020-1024.

Verenigde Staten

Caemint Food, inc., vs. Lloyd Brasileiro Companhia de Navegação, U.S. Court of Appeals (second circuit) 28 april 1981, 1981 A.M.C. 1801.

Verenigd Koninkrijk

Taylor vs. Dunbar, Court of Common Pleas 11 februari 1869, (1869) L.R. 4 C.P. 206.
 Blower vs. The Great Western Railway Company, Court of Common Pleas 28 mei 1872, (1872) LR CP 655.
 John Cory & Sons vs. Albert Edward Burr, House of Lords 30 april 1883, (1883) 8 App. Cas. 393.
 Pink and Others vs. Fleming, Court of Appeal 15 juli 1890, (1890) 25 Q.B.D. 396.
 Reischer vs. Borwick, Court of Appeal 2 juli 1894, [1894] 2 Q.B. 548.
 Prudential Insurance co. vs. Inland Revenue Commissioners, [1904] 2 K.B. 65.
 Leyland Shipping Company, Limited Appellants vs. Norwich Union Fire Insurance Society, Limited Respondents, House of Lords 31 januari 1918, [1918] A.C. 350 (*Leyland vs. Norwich*).
 Munro Brice & Co vs. War Risks Association, 25 maart 1918, [1918] 2 K.B. 78.
 Gosse Millard Ltd. vs. Canadian Government Merchant Marine Ltd., House of Lords, [1929] A.C. 223, (1928) 32 Ll. L. Rep. 91 (*Gosse Millard of The Canadian Highlander*).
 Yorkshire Dale Steamship Company, Limited Appellants vs. Minister of War Transport Respondent, House of Lords 19 mei 1942, [1942] A.C. 691, 706.
 GH Renton & Co Ltd vs. Palmyra Trading Corp of Panama, House of Lords 5 december 1956, [1957] A.C. 149 (*The Caspiana*).
 Albacora vs. Wescott and Laurance, House of Lords 22 juni 1966, [1966] 2 Lloyd's Rep. 53.
 Jahn (t/a CF Otto Weber) vs. Turnbull Scott Shipping Co Ltd (*The Flowergate*), Queen's Bench Division (Commercial Court) 25 november 1966, [1967] 1 Lloyd's Rep. 1.
 Wayne Tank & Pump Co Ltd. vs. Employers' Liability Assurance Corp Ltd, Court of Appeal (Civil Division) 7 juni 1973, [1973] 2 Lloyd's Rep. 237.
 Ulster-Swift Ltd and Another vs. Taunton Meat Haulage Ltd, Court of Appeal (Civil Division) 13 januari 1977, [1977] R.T.R. 475.
 Walek & Co vs. Chapman & Ball (International) Ltd., Queen's Bench Division (Commercial Court) 10 december 1979, [1980] 2 Lloyd's Rep. 279.

Soya GmbH Mainz KG vs. White, Court of Appeal (Civil Division) 12 november 1981, [1982] 1 Lloyd's Rep. 136, affirmed by the House of Lords, [1983] 1 Lloyd's Rep. 122.

JJ Lloyd Instruments Ltd vs. Northern Star Insurance Co Ltd, Court of Appeal 15 oktober 1986, [1987] 1 Lloyd's Rep. 32 CA (*The 'Miss Jay Jay'*).

T.M. Noten B.V. vs. Harding, Court of Appeal (Civil Division) 21 juni 1990, [1990] Lloyd's Rep. 283.

Mediterranean Freight Services Ltd vs. BP Oil International Ltd, Court of Appeal 7 juli 1994, [1994] C.L.C. 808 (*The Fiona*).

Fuji Finance Inc. vs. Aetna Life Ins. Co., Court of Appeal (Civil Division) 4 juli 1996, [1995] Ch. 122, 129; [1997] Chr. 173, 198.

Bovis Construction Ltd. and Another vs. Commercial Union Assurance Co., Queen's Bench Division (Commercial Court) 29 november 2000, [2001] 1 Lloyd's Rep. 416.

Manifest Shipping Co Ltd vs. Uni-Polaris Insurance Co Ltd, House of Lords 18 januari 2001, [2001] Lloyd's Rep. I.R. 247 (*The Star Sea*).

Jindal Iron & Steel Co Ltd vs. Islamic Solidarity Shipping Co Jordan Inc, House of Lords 25 november 2004, [2005] 1W.L.R. 1363 (*The Jordan II*).

Exportadora Valle De Colina S.A. trading as Exportadora Santa Elena, Exportadora Seedless Valley S.A., Worldwide Growers Chile S.A., Hars & Hagebauer Limited, EU Fruit Logistics B.V. vs. A.P. Moller-Maersk A/S trading as Maersk Line, High Court of Justice Queen's Bench Division Commercial Court 9 december 2010, [2010] EWHC 3224 (Comm).

Syarikat Takaful Malaysia vs. Global Process, UK Supreme Court 1 februari 2011, [2011] UKSC 5 (*Cendor Mopu*).

ENE Kos 1 Ltd vs. Petroleo Brasileiro S.A. (*The Kos*), Supreme Court 2 mei 2012, [2012] 2 Lloyd's Rep. 292.

Dankwoord

Graag dank ik de Faculteit der Rechtsgeleerdheid van de UvA voor de genoten gastvrijheid bij het schrijven van dit proefschrift. In het bijzonder dank ik mijn promotores, prof. mr. C.E. du Perron en prof. mr. drs. M.L. Hendrikse, en de leden van de promotiecommissie.

Hartelijk dank ik Uitgeverij Paris voor de prettige samenwerking en in het bijzonder mr. drs. A. Paris voor alle medewerking en mevrouw T. Boudewijns voor de secure correctie en het gedegen redactiewerk. Daarnaast ook dank aan mevrouw mr. dr. T.M. Bos voor het meedenken op verschillende fronten.

Persoonlijk dank ik graag de familieleden en vrienden die mij mentaal hebben gesteund, interesse hebben getoond in mijn onderzoek en begrip hebben opgebracht voor mijn afwezigheid.

Speciaal dank ik mijn ouders. Zij hebben ons immer onvoorwaardelijk en liefdevol gesteund en gestimuleerd. Heit heeft mij concreet geholpen en ik ben heel blij dat hij mij heeft geleerd om tangconstructies en andere stilistische fiasco's zo veel mogelijk te vermijden. Het was heel fijn om ook inhoudelijk met hem van gedachten te kunnen wisselen. Mijn moeder heeft zich weliswaar in mindere mate met de tekst beziggehouden maar wel voor een groot gedeelte mogelijk gemaakt dat ik daaraan kon werken. Zonder haar trouwe hulp en toegenegen zorg was dat een ondoenlijke opgave geweest.

Ten slotte dank ik Erik voor zijn warme en oprechte ondersteuning op zowel inhoudelijk als praktisch vlak. Bovendien dank ik hem voor de allermooiste afleiding en drijfveer die er bestaat: onze kinderen!